

Gânduri pentru o carte...

Sruciadele au stârnit interesul oamenilor încă din momentul producerii lor, dovadă fiind numărul destul de mare de cronici, relatări, mărturii, mențiuni din epocă, adică din secolele XI-XIII, în mică parte păstrate până astăzi. Interesul acesta nu s-a diminuat drastic în nicio perioadă a ultimului mileniu, numai că atitudinea față de aceste expediții militar-religioase a fost extrem de variată, de la o acceptare și justificare pline de entuziasm până la respingere și condamnare fără drept de apel. Un mare istoric al secolului trecut – Henry Pirenne, dacă ne amintim bine – ajunsese chiar să scrie că singurul lucru bun pe care l-au adus cruciadele/cruciații în Europa a fost... caisul! Însă dincolo de glumă și de relativismul exagerat, cruciadele clasice trebuie mai întâi încadrate în epoca în care s-au produs și analizate în context. Abia apoi își pot face loc judecăți de valoare suficient de temeinice.

Istoriografia română nu a excelat prin preocupări speciale și foarte temeinice privitoare la cruciadele din secolele XI-XIII. Motivele sunt multe și destul de serioase: românii, în general, nu au participat la aceste expediții inițiate de Sfântul Scaun; ele nici nu au lăsat urme directe în conștiința românească; pe de altă parte, posibilele încercări de abordare a temei au fost copleșite de tratarea detaliată a “cruciadei târzii”, adică a luptei de apărare a popoarelor central-sud-est-europene contra otomanilor, începând cu secolul al XIV-lea. Chiar

și așa, referiri consistente la cruciade se găsesc și la noi, de la Iorga și Brătianu până la Francisc Pall și Șerban Papacostea. Publicul larg știe oricum prea puțin despre încercările de eliberare a Locurilor Sfinte, despre formațiunile politico-religioase creștine, destul de efemere, întemeiate atunci de europeni, despre lumea cruciadelor, despre acel Ev Mediu plin de elan cavaleresc și de fervoare religioasă.

De aceea, cartea profesorului Gabriel-Virgil Rusu este importantă, necesară și valoroasă în același timp. Autorul nu "judecă" cruciadele, nu se transformă în instanță, nu acuză și nu critică în chip anistoric. Tănărul istoric, chibzuit și cumpătat, relatează/povestește mai întâi, se plasează în ambianța medievală europeană și levantină, evidențiază faptele și motivațiile lor. Aflăm astfel că valurile de cavaleri europeni – și nu numai – pornite spre Ierusalim se încadrau într-o anumită mentalitate generală, complexă, caracterizată de misiunea fundamentală a acelor *bellatores* de a combate, de a lupta, alături de politica bisericii de a-și spori prestigiul și forța prin recuperarea Locurilor Sfinte, de dorința tuturor de iertare a păcatelor, de teama de mânia divină, de sentimentul penitenței, de visul închinării înaintea mormântului Mântuitorului etc., etc. Grație eforturilor bisericii, ale clerului în general și ale Sfântului Scaun în special, apelurile la cruciadă deveniseră parte a cotidianului, se derulau cu o anumită periodicitate și aveau un ecou extraordinar. Lumea medievală de atunci trăia prin cruciade un elan religios pur și era departe de interesele meschine ale unor lideri. Morala creștină occidentală a momentului incumba și războiul contra "păgânilor și ereticilor", iar de la o vreme și împotriva "schismaticilor". Nouă poate să ni se pară condamabilă azi această manieră de a vedea lucrurile, pe când în epocă ea era cel mai firesc lucru, acceptat de cvasitotalitatea oamenilor. Pe de altă parte, interesele politice, pecuniare, lupta pentru prestigiu și putere erau la ordinea zilei și atunci, cu precădere în rândul conducătorilor.

Autorul ne introduce și ne include treptat într-un univers al Evului Mediu, departe de clișeele în vogă, un univers firesc, în care oamenii veneau pe lume cu vise și speranțe, creșteau, iubeau, munceau, luptau, se rugau, dar, mai presus de toate, nu-și puteau închipui existența în afara referințelor religioase. Imaginea este departe de cea a "Evului Mediu întunecat", făurită de Renaștere și perpetuată până

astăzi. "Pour en finir avec ce Moyen Âge" – cum ar zice Régine Pernoud – cartea atestă "legitimitatea" cruciadelor, sublimul și tragismul lor, elanul lor cavaleresc și cruzimea lor. Profesorul Gabriel-Virgil Rusu pare să ne spună că între atâtea "produse" medievale – catedralele romanice și gotice, muzica sacră și profană, "revoluția industrială", moștenirea antică, trubadurii, servajul, onoarea cavaleriească, turnirurile, conflictele și bătăliile etc. – cruciadele ocupă un loc normal, așteptat și explicabil. Mai "ciudată" apare cea de-a IV-a cruciadă, din 1204, cea "deviată", în care creștinii apuseni i-au atacat cu înversunare, dar și cu oarecare teamă, pe cei răsăriteni. Se subliniază, pe bună dreptate, cezura spirituală, culturală, politică și chiar geografică trasată de acest eveniment tragic în Europa, cezură marcată formal de Marea Schismă din 1054, dar conștientizată clar abia la începutul secolului al XIII-lea. Se vede bine din carte de ce nu s-au înțeles "latinii" cu "grecii" și de ce această "neînțelegere" are ecouri până astăzi, când blocul occidental ("latin") primește timid în sânul său, cu infinită precauție, câte o națiune ortodoxă sau "greacă" (mai întâi grecii propriu-ziși, apoi românii și bulgarii).

Să însemne oare asta că cruciadele sunt în vreun fel "actuale", că au vreo importanță pentru viața noastră de-acum? Răspunsul autorului nostru este – în chip indirect, dar indubitabil – pozitiv. Nu numai "cezura europeană" de care vorbeam, dar și toată evoluția vieții politice în Levant și Orientul Apropiat din Evul Mediu până acum, toată zbaterea pentru "Palestina" și "Israel", tot conflictul prelungit pentru Locurile Sfinte ale iudaismului, creștinismului și mahomedanismului nu pot fi înțelese fără cunoașterea "episodului" multiseclar cruciat. De aceea, cartea profesorului Gabriel-Virgil Rusu este nu doar una de istorie medievală, ci și una de actualitate, scrisă cu pasiune, cu înțelegere și măiestrie, cu talent și bună-cuviință. Este o pledoarie discretă și elegantă pentru cunoașterea trecutului, ca parte a memoriei noastre comune, care-l recomandă pe autor ca pe unul dintre cei mai buni și mai direcți istorici tineri, "divulgatori" ai istoriei, nu de dragul istoriei, ci din respect pentru public, pentru cei ce trebuie să știe cum a fost prezentul celor de odinioară...

Veneția, 25 octombrie 2005

Ioan-Aurel Pop